

Наукові перспективи
Видавнича група

ВІСНИК науки та
освіти
ISSN 2786-6165 (ONLINE)

серії: філологія, культура і мистецтво,
педагогіка, історія та археологія, соціологія

№ 4(10)2023

СЕРІЯ «ПЕДАГОГІКА»

- Dyrda I.A., Maloivan M.V., Tomilina A.O.** 213
*THE PECULIARITIES HEADLINES IN ENGLISH DISCOURSE
THROUGH THE EXAMPLES FROM DAILY MAIL AND THE
NEW YORKER*
- Havran M.I., Krokhmalna Z.S.** 227
*THE SIGNIFICANCE OF DEVELOPING INTERNATIONAL
RELATIONS SPECIALITY IN HIGHER EDUCATION
INSTITUTIONS OF UKRAINE AND POLAND*
- Kuleshova K.I.** 240
*FOREIGN LANGUAGE TEACHING IN THE CONDITIONS OF
DISTANCE EDUCATION*
- Movmyga N.E., Polezhaieva O.V., Gyrenko I.V.** 249
*USE OF STEM TECHNOLOGIES IN THE EDUCATIONAL
PROCESS IN THE TRAINING OF TECHNICAL PROFILE
SPECIALISTS*
- Shevelova-Harkusha N.V.** 267
*PECULIARITIES OF THE USE OF MODERN TECHNOLOGIES
IN TEACHING ENGLISH TO FUTURE MARINE SPECIALISTS*
- Атаманчук М.О., Довгопола Л.І.** 278
*ВИКОРИСТАННЯ Е-ПЛАТФОРМИ «MOZAIK EDUCATION»
У НАВЧАННІ БІОЛОГІЇ ЗА УМОВ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ*
- Бацуровська І.В.** 291
*МАСОВІ ВІДКРИТІ ДИСТАНЦІЙНІ КУРСИ В ПІДГОТОВЦІ
ФАХІВЦІВ З ЕЛЕКТРИЧНОЇ ІНЖЕНЕРІЇ*
- Безкровний О.В.** 304
*ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ
ВИЩОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ
ВИЩОЇ ОСВІТИ*
- Бержанір А.Л.** 314
*ФІЛОСОФСЬКО-ДІАЛЕКТИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ
ЗДОБУВАЧІВ РНД ПРОГРАМ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ*

УДК: 378.14 : 378.147.111

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-4\(10\)-304-313](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2023-4(10)-304-313)

Безкровний Олександр Валентинович кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Полтавський державний аграрний університет, вул. Сквороди 1/3, м. Полтава, 36003, тел.: (050) 135-29-79, <https://orcid.org/0000-0003-1939-8090>

ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. Освітній процес у вищій школі зважаючи на концептуальні засади Болонського процесу має спрямовуватись, насамперед, на підготовку високоосвіченого фахівця, який уміє ініціативно, творчо мислити, самостійно поповнювати свої знання і застосовувати їх у професійній діяльності. Досягнення цілей по підготовці такого здобувача вищої освіти залежить від багатьох факторів, одним з ключових серед їх є самостійна робота.

Самостійна робота є важливим складником у засвоєнні програмних результатів навчання поряд з аудиторною роботою. Вона є основою підготовки здобувача як фахівця, забезпечує набуття ним прийомів пізнавальної діяльності, інтересу до творчої роботи, здатність вирішувати науково-теоретичні та практичні завдання.

Одним із визначальних показників ефективності освітнього процесу у закладі вищої освіти є самостійність здобувачів вищої освіти, необхідна для здійснення самостійних узагальнень, прийняття самостійних ефективних рішень і виконання самостійних дій у процесі подолання проблем в навчанні. Крім знань, професійних умінь і навичок професійної діяльності, майбутні фахівці мають спиратися на власний досвід творчого підходу та розв'язання поставлених проблем, який вдалося набути в процесі самостійної роботи.

В науковій статті здійснена спроба системного підходу до дослідження питань, пов'язаних з організацією самостійної роботи здобувачів вищої освіти у закладах вищої освіти сучасного рівня.

Досліджено місце і роль самостійної роботи в підготовці фахівців у вищих навчальних закладах. Розглянуті основні складові елементи процесу індивідуалізації самостійної роботи здобувачів вищої освіти.

Доведено доцільність охоплення індивідуальними завданнями всього періоду навчання за окремими рівнями вищої освіти. Обґрунтовано доцільність посилення індивідуальності в підходах до організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти протягом всього періоду навчання у закладах вищої освіти, що є актуальним і своєчасним.

Ключові слова: освітній процес, заклад вищої освіти, здобувач вищої освіти, рівень вищої освіти, самостійна робота, індивідуалізація, індивідуальні навчально-дослідні завдання, наукова робота.

Bezkravnyi Oleksandr Valentinovich Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, Poltava State Agrarian University, Skovorody St., 1/3, Poltava, 36003, tel.: (050) 135-29-79, [https://orcid.org/\(0000-0003-1939-8090\)](https://orcid.org/(0000-0003-1939-8090))

INDIVIDUALIZATION OF STUDENTS' INDEPENDENT WORK IN THE MODERN CONDITIONS OF THE DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION

Abstract. The educational process in higher education, taking into account the conceptual principles of the Bologna process, should be directed, first of all, to the training of a highly educated specialist who is able to think proactively, creatively, independently replenish his knowledge and apply it in professional activities. Achieving the goals of training such a student of higher education depends on many factors, one of the key among them is independent work.

Independent work is an important component in the assimilation of program learning outcomes along with classroom work. It is the basis of the applicant's training as a specialist, ensures that he acquires the techniques of cognitive activity, interest in creative work, and the ability to solve scientific, theoretical and practical tasks.

One of the determining indicators of the effectiveness of the educational process in a higher education institution is the independence of higher education students, which is necessary for making independent generalizations, making independent effective decisions and performing independent actions in the process of overcoming problems in education. In addition to knowledge, professional skills and professional activity skills, future specialists should rely on their own experience of a creative approach and solving problems, which they managed to acquire in the process of independent work.

The scientific article attempts a systematic approach to the study of issues related to the organization of independent work of students of higher education in modern higher education institutions.

The place and role of independent work in the training of specialists in higher educational institutions has been studied. The main constituent elements of the process of individualization of independent work of higher education applicants are considered.

The expediency of covering the entire period of study with individual tasks at individual levels of higher education has been proven. The expediency of strengthening individuality in approaches to the organization of students' independent work during the entire period of study in institutions of higher education, which is relevant and timely, is substantiated.

Keywords: educational process, institution of higher education, student of higher education, level of higher education, independent work, individualization, individual educational and research tasks, scientific work.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день система освіти в Україні зазнає суттєвих змін – структурних, змістових, технологічних перетворень. Одним із головних напрямів формування якісного рівня освіти, який задовольняє потреби майбутніх спеціалістів в інтелектуальному і професійному розвитку, є залучення здобувачів вищої освіти до наукової роботи та посилення самостійності в опануванні навчального матеріалу. Необхідність оволодіння здобувачами вищої освіти методами наукової діяльності та наукового пізнання не підлягає сумніву, оскільки без науково-дослідної роботи у вищій школі неможливо здійснювати підготовку спеціалістів на рівні сучасних вимог.

За останні роки в навчальних планах зменшилася частка аудиторних занять і зросли обсяги самостійної роботи здобувачів вищої освіти. Так, за сучасних умов близько 50-60 % навчального часу відводиться на самостійну роботу, в якості складових елементів якої задекларовано: опрацювання лекційного матеріалу, виконання індивідуальних завдань, курсових робіт (проектів), підготовка до лабораторних робіт, практичних занять та семінарів, написання рефератів, есе та доповідей, опрацювання окремих розділів програми, які не викладаються на лекціях. Однак, самостійна робота в багатьох випадках носить інформаційно-пошуковий характер, тому її ефективність є низькою. Засобом подолання цієї проблеми покликана стати активна індивідуалізація самостійної роботи, в першу чергу, через

механізм впровадження індивідуальних завдань різного спрямування та ступеня складності.

Аналіз сучасної науково-методичної літератури, зокрема праць Я. Болюбаша, Т. Дабіжук, Г. Гвоздецької, С. Гаркуші, Ю. Туранова, В. Шинкарука та інших, свідчить про відсутність єдиних методичних підходів до організації, керівництва, виконання та оцінювання індивідуальної самостійної роботи здобувачів вищої освіти. Водночас майже всі світові та пропоновані останнім часом національні стандарти в основу навчання ставлять самостійну, творчу роботу того, хто навчається. На цьому принципі базуються новітні, виключно інформаційні технології навчання. Саме тому метою статті є поглиблення науково-методичних досліджень щодо якісної перебудови самостійної роботи здобувачів вищої освіти крізь призму посилення її індивідуальності.

Мета статті (постановка завдання) Метою наукового дослідження є спроба здійснити оцінку механізмів реалізації індивідуального підходу для забезпечення ефективної реалізації самостійної роботи здобувачів вищої освіти в сучасних умовах розвитку вищої школи.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку вищої освіти збільшується обсяг різноманітної інформації, відбувається її бурхливий розвиток і швидкісне старіння. А звідси й знецінення набутих знань. Природно, що за таких умов вимагати від здобувачів вищої освіти запам'ятовувати інформацію, яка до закінчення навчання може застаріти – справа, яка не має логічної перспективи. Єдиним виходом є перебудова підходу до навчального процесу таким чином, щоб забезпечити засвоєння знань, які б дали можливість не тільки безпосередньо їх застосовувати, але й сформувати здатність до самостійного пошуку і засвоєння нових досягнень теорії та практики. Саме такий підхід дає запровадження у вищих навчальних закладах кредитно-модульної системи організації навчального процесу. Вона спрямовує на самостійність у здобутті знань, передбачає оволодіння складними вміннями і навичками бачити мету та зміст роботи, організовувати власну самоосвіту, вміння по-новому підходити до вирішення індивідуальних завдань спрямованих на пізнавальну і розумову активність, здатність до творчості і навчально-дослідного пошуку [3].

Самостійна робота здобувачів вищої освіти, як вид навчальної діяльності поділяючись на окремі рівні, вимагає якісного забезпечення навчально-методичними засобами (рис. 1).

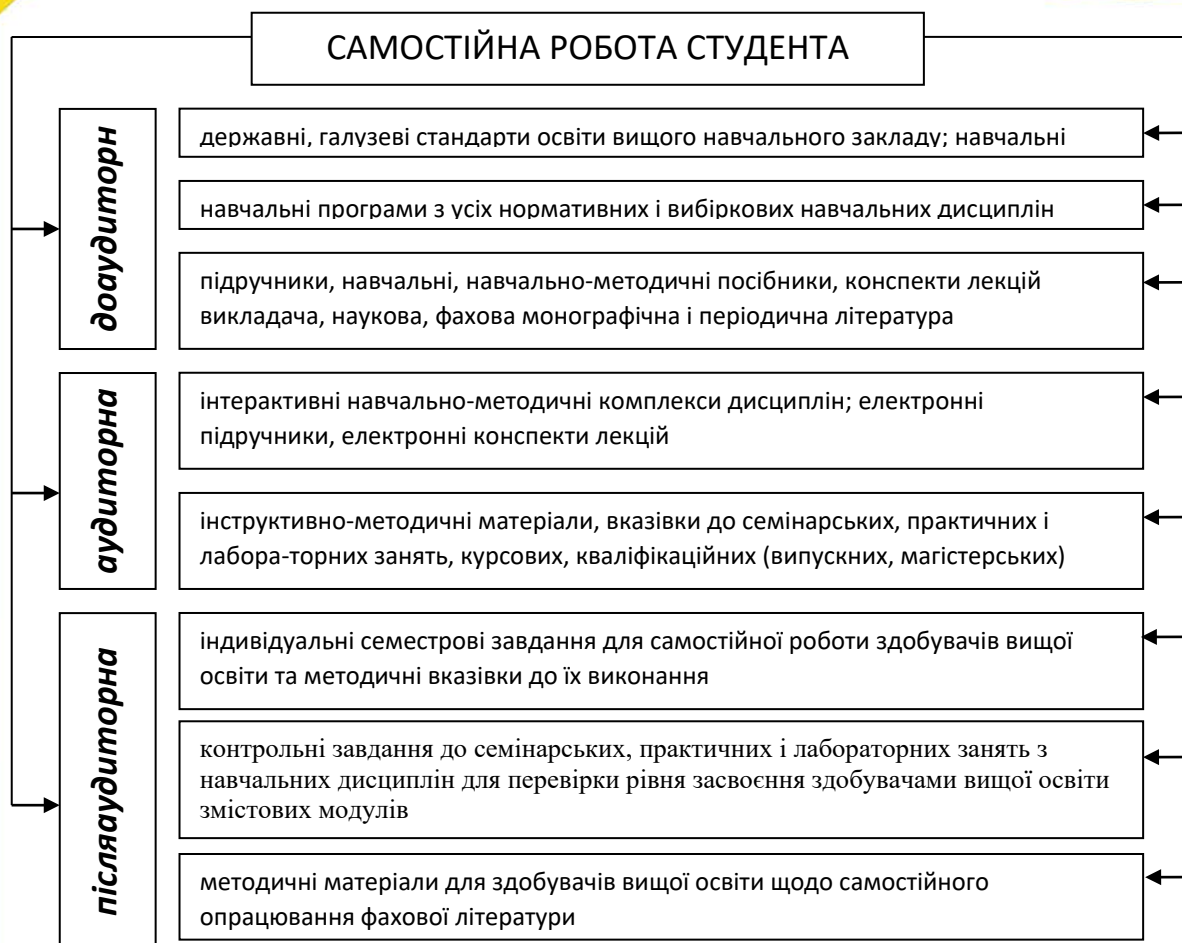

Рис. 1. Складові компоненти самостійної роботи та її навчально-методичного забезпечення

Наведений рисунок доводить той факт, що лише за умови максимально повного навчально-методичного забезпечення самостійної роботи можливим є її ефективне втілення.

Одночасно, зауважимо, що, оскільки організація індивідуальної роботи здобувачів вищої освіти проходить в рамках позааудиторної самостійної роботи, особливої ваги набуває застосування наукової управлінської моделі цим процесом, яка включає до свого складу окремі компоненти і носить ступеневий характер (рис. 2).

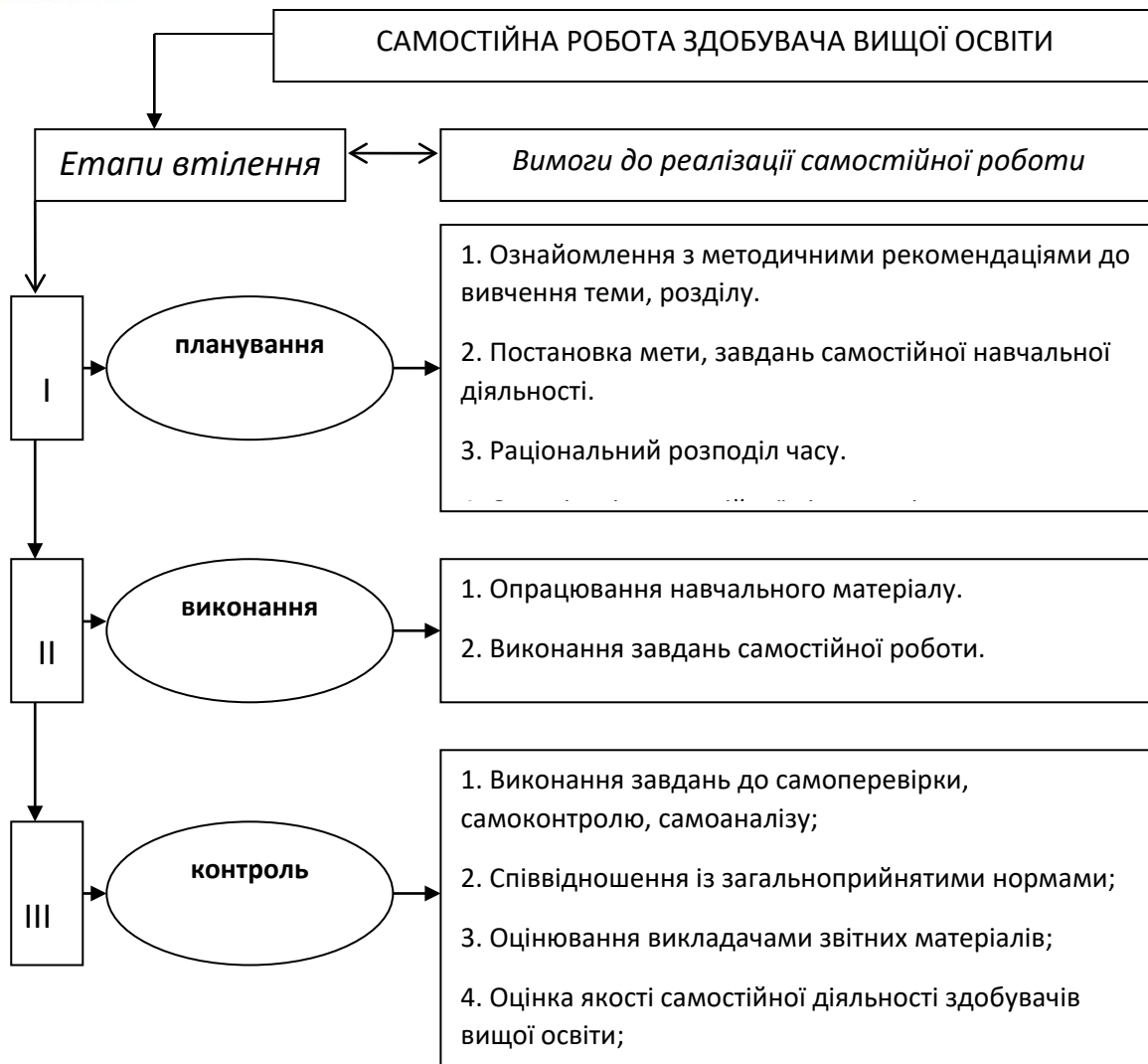

Рис. 2. Типовий алгоритм організації та управління самостійною роботою здобувачів вищої освіти

Індивідуалізація самостійної роботи при кредитно-модульній системі очевидна. Вона спрямована на поступовий перехід від репродуктивного рівня пізнання до більш складних форм науково-дослідницької діяльності та засвоєнні теоретичного матеріалу на науковому і творчому рівні.

Вирішувати це завдання на практиці, коли виникає необхідність враховувати вікові особливості та можливості здобувачів вищої освіти, їх загальноосвітню підготовку, а також специфіку кожної навчальної дисципліни дуже важко. Крім того, навчальний матеріал, викладений у підручниках та посібниках, не відтворює структуру науки в цілому. Навчальне забезпечення старого зразка містить в собі матеріал, який

пояснює та диктує, або подає його навчальний зміст то у розгорнутому, то у згорнутому вигляді [1, 4].

Таким чином, щоб успішно керувати самостійною роботою здобувачів вищої освіти, динамікою її складових процесів, необхідно чітко уявляти місце і призначення індивідуальних навчально-дослідних завдань (ІНДЗ). Їх можна тлумачити як навчально-пошукові, навчально-творчі, навчально-пізнавальні, просто навчальні. Ці завдання виконуються здобувачами вищої освіти лише в рамках організації позааудиторної самостійної роботи здобувачів вищої освіти. Іншими словами, введення виконання здобувачами вищої освіти індивідуальних навчальних завдань дослідного характеру може виступати:

- інструментом пізнавальної діяльності;
- інструментом творчої діяльності;
- засобом, що забезпечує перехід від фіксованих форм знань до творчих і наукових [5].

Творчість, і в цьому ми погоджуємось з позицією Т. Дабіжук, не народжується на пустому місці і як би самостійно не здійснювалась творча та дослідницька (тобто наукова) діяльність здобувачів вищої освіти, який би характер не мала, вона буде завжди похідною від діяльності викладача [2]. Викладач є організуючою силою і саме він прогнозує розвиток індивідуальної самостійної діяльності студента. Тому її можна розглядати з двох позицій: студента і викладача:

- для студента це – самостійна пізнавальна діяльність спрямована на виконання конкретного індивідуального завдання, зміст якого враховує його інтерес і потреби.

- для викладача це – індивідуальна форма навчання згідно з вимогами організації кредитно-модульної системи навчання.

Розглядаючи проблему виконання здобувачами вищої освіти індивідуальних навчально-дослідних завдань слід приділити належну увагу їх диференціації. На наш погляд, вона носить етапний характер і залежить, як від напряму підготовки студента, так і від навчальної дисципліни (рис. 3).

Як свідчить рис. 3 перший етап є підготовчим. Він реалізується на I – II курсах першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. До нього належить організація виконання індивідуальних завдань із здобувачами вищої освіти молодших курсів Тут, робота спрямована здебільшого на поглиблене вивчення дисципліни, зокрема окремої теми «Податки» навчальної дисципліни «Фінанси». Паралельно вивчаючи дисципліну «Методологія наукових досліджень у фінансах» здобувачі вищої освіти оволодівають базовими навиками працювати з науковими публікаціями,

методичною літературою, здійснюють спостереження, його опис та проектування різних ситуацій в податковій сфері для розв'язання навчального завдання. Здобувачі вищої освіти під керівництвом викладача вчаться здійснювати теоретичне дослідження, грамотно скласти реферати, доповіді, повідомлення із загальних теоретичних питань пов'язаних із податками та механізмами оподаткування. Тобто саме на даній стадії відбувається вибір здобувачем вищої освіти напряму індивідуальної самостійної роботи, яка розвивається протягом наступного періоду навчання.

На другому етапі, в період навчання на 3 та 4 курсах Бакалаврату, відбувається виконання здобувачами вищої освіти навчально-дослідних завдань, пов'язаних із здійсненням якихось невеликих, але конкретних, з обов'язковим супроводженням практичними розрахунками, досліджень. Такі індивідуальні міні-дослідження, що стосуються окремого питання функціонування податкової системи фактично є передбаченими у навчальних програмах дисциплін – індивідуальними навчально-дослідними завданнями. Далі такі дослідження набуваючи більшої широкій теоретичної аргументації і об'ємнішого аналітичного забезпечення стають основою курсової роботи або міждисциплінарної курсової роботи.

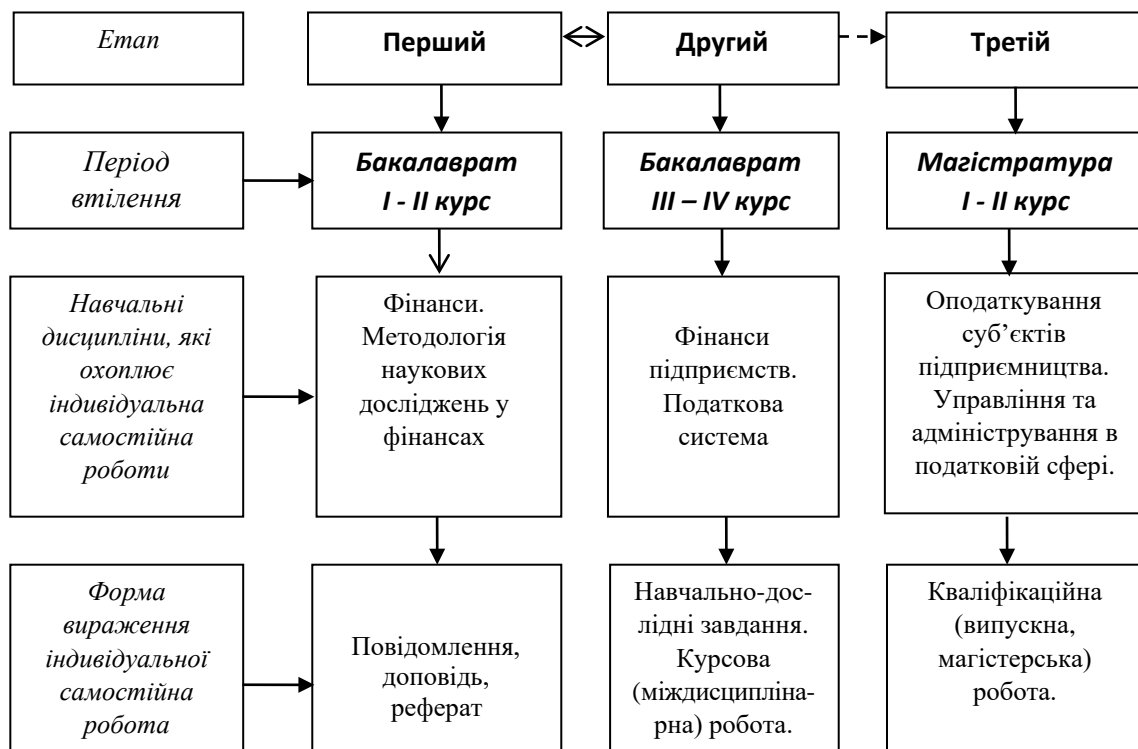

Рис. 3. Схема індивідуалізації самостійної роботи здобувачів вищої освіти по блоку фінансових (податкових) дисциплін

Нарешті третій етап, що втілюється вже під час навчання здобувача вищої освіти на другому (магістерському) рівні вищої освіти, передбачає безпосереднє виконання індивідуальних завдань і участь у дослідній роботі здобувачів вищої освіти випускних курсів під час вивчення дисциплін пов'язаних з управлінням податкової системою держави та здійсненням її податкової політики. Індивідуальні навчально-дослідні завдання передбачають комплексне розв'язання стратегічних «податкових проблем». Результатами такої індивідуальної самостійної роботи за відпрацьовуванням напрямом протягом всього періоду навчання є написання кваліфікаційної (випускної, магістерської) роботи. Крім того слід зазначити, що за умови якісної самостійної роботи напрацювання отримані за період навчання студента можуть стати початком глибоких наукових досліджень в кандидатських та докторських дослідження за фінансовим (податковим) напрямком.

Загалом, зауважимо, що кожний етап індивідуалізації в самостійній роботі студента під час вивчення дисциплін чи розділів навчальних дисциплін податкового спрямування, дає підстави відстежити ряд взаємопов'язаних компонентів:

– мотиваційний – виникає необхідність, аби знання, одержані при виконанні самостійної роботи, мали суттєве значення, зростає інтерес, зацікавленість у навчанні, зростає інтелектуально-творча енергійність, впевненість у собі, творче натхнення;

– процесуальний – організація практичних дій згідно з поставленою метою, оволодіння навичками обробки інформації: аналіз наукових праць та нормативної бази, узагальнення, класифікація, систематизація накопичених знань;

– змістовий – творчий відбір необхідного матеріалу, що передбачає продукування нової інформації, яка націлена на вирішення певних завдань у напрямі підвищення ефективності навчання;

– рефлексивний – самооцінка своєї діяльності, аналіз ефективності виконання індивідуального навчально-дослідного завдання, усвідомлення ступеня реалізації поставленої мети.

Висновки. Підсумовуючи зазначене вище, зауважимо, що успіх індивідуальної самостійної роботи в курсі кожного предмета (блоку предметів), в першу чергу, залежить від атмосфери співпраці студента з викладачем, їхнього міцного бажання активно здійснювати дослідну роботу за методикою, яку дає викладач, або власною методикою самостійно розробленою студентом. Головне – зацікавити здобувача вищої освіти прагнути до індивідуальності і самостійності у навчальному процесі, допомогти здійснити виконання завдання так, щоб

студент бачив плоди своєї праці. Беручи участь у виконанні таких індивідуальних завдань здобувачі вищої освіти переконуються в необхідності творчого пошуку до своєї професійної діяльності, поступово звикають до того, що весь час треба самостійно працювати.

Література:

1. Вища освіта України і Болонський процес: навч. посіб. / За ред. В.Г. Кременя. Авторський колектив: М.Ф. Степко, Я.Я. Болюбаш, В.Д. Шинкарук, В.В. Грубінко, І.І. Бабин. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2004. 384 с.
2. Дабіжук Тетяна, Блажко Олег. Індивідуальне навчально-дослідне завдання як форма організації самостійної роботи здобувачів вищої освіти в умовах кредитно-модульної системи навчання. *Рідна школа*, 2018. № 3-4. с. 37-39.
3. Гвоздецька Г. В. Індивідуальне навчально-дослідне завдання як новий підхід до організації самоосвіти здобувачів вищої освіти. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції [«Розвиток наукової творчості майбутніх учителів природничих дисциплін»]. Полтава : Астроя, 2021. с. 268–269.
4. Гаркуша Л. С. Проблема впровадження кредитно-модульної системи в навчальний процес та організація самостійної роботи здобувачів вищої освіти. *Evropian studies bulletin*. 2016. № 4. с. 56–62.
5. Туранов Ю. О., Іруський В. І. Науково-дослідна робота в закладах освіти : метод. посіб. Тернопіль: АСТОН, 2010. 140 с.

References:

1. Kremen V.H. (2004). *Vyshcha osvita Ukrayiny i Bolons'kyu protses : navch. posib.* / Za red. V.H. Kremenyu. Avtors'kyu kolektyv: M.F. Stepko, YA.YA. Bolyubash, V.D. Shynkaruk, V.V. Hrubinko, I.I. Babyn. *Ternopil': Navchal'na knyha. Bohdan, 384 s* [in Ukrainian].
2. Dabizhuk Tetyana, Blazhko Oleh. (2018). *Indyvidual'ne navchal'no-doslidne zavdannya yak forma orhanizatsiyi samostiynoyi roboty zdobuvachiv vyshchoyi osvity v umovakh kredytno-modul'noyi systemy navchannya. Ridna shkola, № 3-4. 37-39* [in Ukrainian].
3. Hvozdet's'ka H. V. (2021). *Indyvidual'ne navchal'no-doslidne zavdannya yak novyy pidkhid do orhanizatsiyi samoosvity zdobuvachiv vyshchoyi osvity. Materialy mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi [«Rozvytok naukovoyi tvorchosti maybutnikh uchyteliv pryrodnychyykh dystsyplin»]. Poltava : Astraya, 268-269* [in Ukrainian].
4. Harkusha L. S. (2016). *Problema vprovadzhennya kredytno-modul'noyi systemy v navchal'nyy protses ta orhanizatsiya samostiynoyi roboty zdobuvachiv vyshchoyi osvity. Evropian studies bulletin. № 4. 56-62* [in Ukrainian].
5. Turanov Yu. O., Irus'kyu V. I. (2010). *Naukovo-doslidna robota v zakladakh osvity: metod. posib. Ternopil': ASTON, 140 s.* [in Ukrainian].